

Michał Jabłkowski*

Wyniki badań archeologicznych prowadzonych w 2018 roku w kruchcie Kościoła oo. Bernardynów w Rzeszowie

The results of archaeological research conducted in 2018 in the porch of the Bernardine church in Rzeszów

Archaeological research conducted within the Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Rzeszów (Bernardine church) created a unique opportunity for interventional archaeological research, the first of this kind in the discussed temple. In the course of studies, the remains of the church cemetery, which surrounded the former wooden church (existed on the site of today's building) were recorded. Obtaining a collection of movable relics was a very important discovery, such as iron nails from coffins, pottery sherds and coins. Earthworks carried out in the church gave the opportunity to record the foundations of the porch, which was not mentioned in earlier literature. Thus, archaeological excavations in the church updated and expanded the information on the history of the monastery and the city of Rzeszów.

KEY WORDS: urban archaeology, Rzeszów, Bernardine church, cemetery, burial, foundation
Submission: 20.05.2019; acceptance: 07.10.2019

WPROWADZENIE

Na początku lutego 2018 roku, w związku z prowadzoną inwestycją w Bazylice oo. Bernardynów (Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny) w Rzeszowie pt. „Renowacja i konserwacja wnętrza Bazyliki OO. Bernardynów w Rzeszowie – Etap II oraz ekspozycja zasobów muzealnych Klasztoru” na działce 582, obr. 207 Śródmieście w Rzeszowie, przystąpiono do kompleksowych prac archeologicznych. Realizowała je Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego w terminie od 7 lutego do 8 marca 2018 roku w kruchcie, nawie oraz transepcie kościoła. Powodem zlecenia prac wykopaliskowych był fakt, iż w trakcie remontu kościoła i wymiany posadzki natrafiono na ludzkie szczątki oraz dwie krypty. Zakres badań ustalany i konsultowany był przez przedstawicieli rzeszowskiej delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Przemyślu. Inwestycja poprzedzona została

kwerendą historyczną, która potwierdziła przypuszczenia, iż na tym terenie w przeszłości znajdował się drewniany kościółek wzniesiony w 1513 roku (Fischinger 2001, 103–113; Fischinger, Krakowski 1963, 150–201; Henning 2004, 246–249; Karczmarszewski 2001, 93–101; Majewski 1994, 411–413, 458–468, 487–508; Ryba 2016, 399–418). Data ta jest jednak nieprawdziwa. Pierwsze wzmianki o kościele pochodzą bowiem już z 1475 roku (Kurtyka 1994, 127).

Natrafienie na pozostałości pochówków można powiązać z faktem zbudowania obecnej świątyni w miejscu starszego, drewnianego kościoła oraz otaczającego go cmentarza przykościelnego. Dodatkowo podkreślić należy, że w obrębie kościoła oo. Bernardynów nie prowadzono wcześniej żadnych badań archeologicznych, nawet w formie nadzoru.

ARCHITEKTURA I STYL KOŚCIOŁA

Świątynia zbudowana została w latach 1624–1629 z fundacji Mikołaja Spytka Ligęzy w miejscu starszego, drewnianego kościółka. Pierwsze informacje o nim pochodzą – jak wspomniano – z 1475 roku (Kurtyka 1994, 127).

Kościół oo. Bernardynów jest orientowany, zbudowany na planie krzyża łacińskiego, z dwurzędową nawą, transeptem

z dwoma kaplicami oraz jednoprzęsłowym prezbiterium zamkniętym półkolistą absydą. Od zachodu wznosi się czworoboczna wieża. Budowla w warstwie architektoniczno-artystycznej prezentuje nawarstwienie dwóch dojrzałych stylów – renesansu i wczesnego baroku oraz bogate dekoracje charakterystyczne dla plastyki rokoka. Równocześnie z kościo-

* e-mail: michal.jablkowski@outlook.com

Ryc. 1. Bazylika oo. Bernardynów, 1762 (plan Wiedemanna – zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie) i obecny widok na kościół. Fot. M. Jabłkowski

Fig. 1. The Basilica of Bernardine church, 1762 (Wiedemann's plan – the collection of the Regional Museum in Rzeszów) and the current view of the church. Fig. M. Jabłkowski

łem wzniesiono drewniany, piętrowy budynek klasztorny, na podmurowaniu z dwoma sklepionymi piwnicami oraz zabudowaniami gospodarczymi. Drewniane budynki klasztorne dopiero w XVIII wieku zamieniono na murowane. Całość otoczono wałem obronnym. Zespół klasztorny zlokalizowany był na niewielkiej wyniosłości terenu, wśród bagien oraz rozlewisk rzeki Mikośki (Kurowska, Tokarski 2009, 31). Ko-

ściół zbudowany został jako budowla o charakterze obronnym, która wchodziła w skład fortyfikacji miejskich i chroniła je od północy i zachodu. Funkcję tę poświadcza nie tylko wieża z działobitnią na najwyższej kondygnacji, lecz także strzelnice kluczowe, usytuowane regularnie poniżej gzymsu (ryc. 1) (Henning 2004, 246–249).

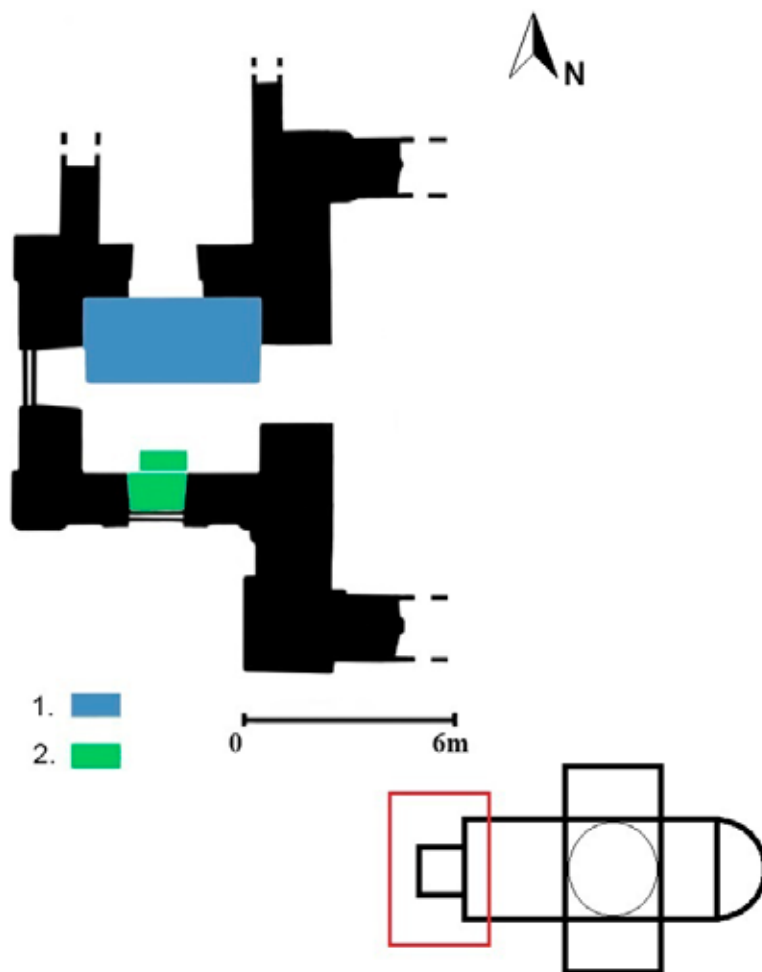
LOKALIZACJA ŚWIĄTYNI

Bazylika Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, stanowiąca jednocześnie kościół parafialny oraz Sanktuarium Matki Bożej Rzeszowskiej położona jest w ścisłym centrum miasta Rzeszowa¹, w obrębie stanowiska nr 17 w Rzeszowie (AZP 103–76/56), które w ewidencji konserwatorskiej figuruje jako osada wielokulturowa datowana od neolitu po okres nowożytny. Swoim zasięgiem obejmuje dość rozległy rejon Starego Miasta i Śródmieścia. Zlokalizowane jest w dolinie rzeki Wisłok, na obszarze Prado-

liny Podkarpackiej (Kondracki 1998, 305, ryc. 48). Świątynia wybudowana została na północny-zachód od Rynku i kościoła farnego; od strony północnej towarzyszą jej zabudowania klasztorne.

Kruchta, czyli przedsionek, znajduje się w zachodniej części kościoła, stanowiącej wieżę; jest jednocześnie głównym wejściem do świątyni (ryc. 2). Pomieszczenie kruchtury w przyziemiu wieży ma kształt zbliżony do kwadratu (Ryba 2016, 400).

¹ Współrzędne geograficzne budynku wynoszą: 50°02'N 21°59'E.

Ryc. 2. Bazylika oo. Bernardynów, plan kruchty kościelnej z zaznaczonym sondażem A (1) i B (2). Rys. M. Jabłkowski

Fig. 2. The Basilica of Bernardine church, a plan of the church porch with an outline of trial trenches A (1) and B (2). Fig. M. Jabłkowski

WYNIKI BADAŃ WYKOPALISKOWYCH

W pierwszym etapie badań odczyszczono całą powierzchnię gruntu pod zdjętą w kruchcie posadzką. Zarejestrowano wówczas dwa obiekty archeologiczne i kilka jam z widocznymi szczątkami ludzkimi, którym roboczo nadano numery grobów (grób 1–5). Kolejnym etapem było otwarcie wykopu w północno-wschodniej części kruchty. Należy zwrócić uwagę, że na poziomie 50–70 cm (licząc od współczesnego poziomu posadzki) zarejestrowano jedyny o dobrze zachowanym układzie anatomicznym szkielet, zorientowany na linii północ-południe (grób 12). Brak gwoździ oraz śladów drewnianej trumny sugerują, że ciało zmarłego, najpewniej owinięte w całun, ułożono bezpośrednio w jamie grobowej (ryc. 2:2). Pochówek ten spoczywał na dwóch, niżej położonych, zniszczonych grobach (groby 13 i 14). W sąsiedztwie wyżej wymienionych, przy zachodnim fundamencie uchwycono dwie luźne czaszki ludzkie (grób 15, 16) (ryc. 2:1). Następnie, po konsultacji konserwatorskiej, poszerzono granice wykopu, aby odsłonić jak najwięcej fundamentu i przy okazji potwierdzić bądź obalić legendę o umiejscowieniu pod progiem, w kruchcie, pochówku fundatora kościoła. Założono

zatem wykop o wymiarach 5,0x2,4 m (sondaż A). W „nowej części” sondażu A uchwycono pochówki, a także zarysy jam grobowych na głębokości 90–110 cm od współczesnego poziomu posadzki (ryc. 4). Poszczególne obiekty na tym poziomie odznaczały się odmiennymi wypełniskami. Grób 20 charakteryzował się ciemnobrązową ziemią przemieszaną z fragmentami cegieł (warstwa III); groby 21 i 23 posiadały wypełnisko ciemnobrązowe i mocno zbite (warstwa IV). Groby 19, 22 i 26 odznaczały się warstwą jasnobrązowej ziemi z czarnymi wytrąceniami i niewielką ilością zaprawy (warstwa V). Grób 17 charakteryzował się wypełniskiem w postaci jasnobrązowej, luźnej ziemi z ciemnobrązowymi wytrąceniami (warstwa VI), natomiast wypełnisko grobu 18 stanowiła ciemnobrązowa, mocno zbita ziemia z brunatnymi wytrąceniami ze znaczną ilością zaprawy i fragmentów cegieł (warstwa VII). Z kolei grób 25 odznaczał się ciemnobrązową, zbitą ziemią z fragmentami drewna (warstwa VIII). Wszystkie jamy grobowe wkopane były w warstwę jasnobrązowej ziemi z szarymi wytrąceniami (warstwa II), która została naruszona przez późniejszy wykop fundamentowy (warstwa I). Przy jednym z pochówków

1

2

3

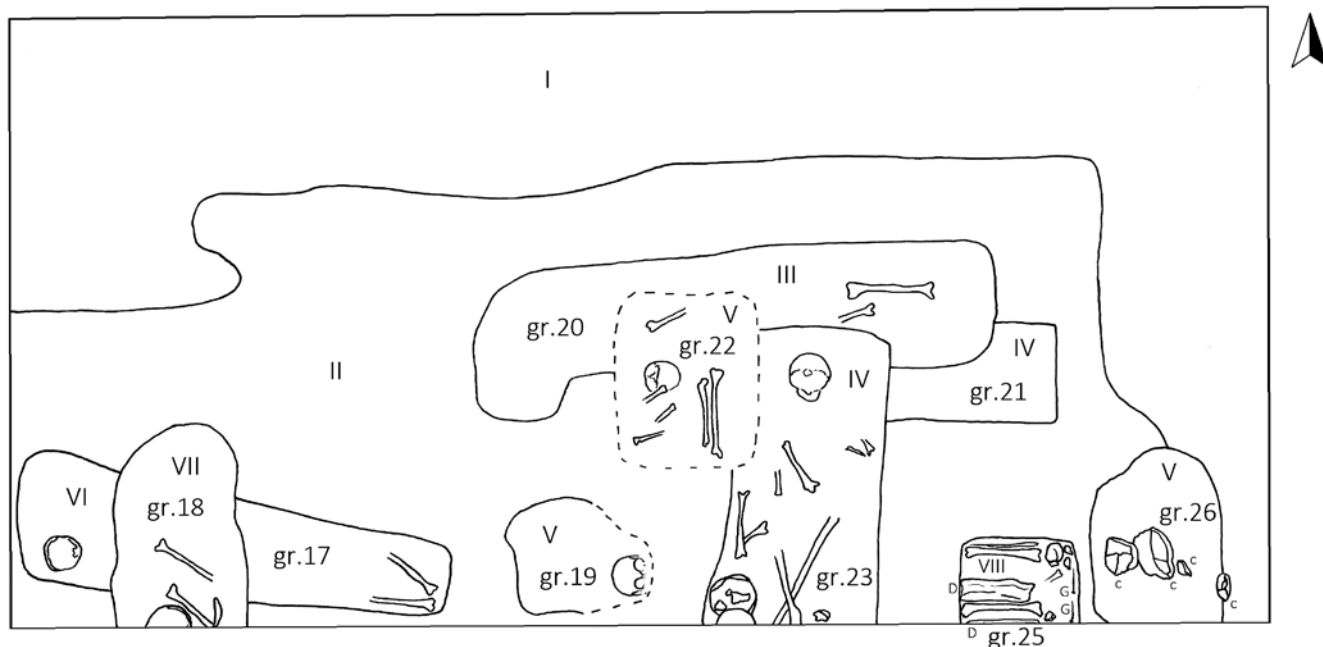

4

Ryc. 3. Dokumentacja fotograficzna źródeł nieruchomych: 1 – sondaż A, groby: 12, 13, 14, 15, 16, poziom 50–70 cm; 2 – sondaż A, groby 12, 13, 14, poziom 50–70 cm; 3 – sondaż A, grób 17 i 18, poziom 110–130 cm; 4 – sondaż A, skupisko kości, poziom 110–130 cm. Fot. M. Jabłkowski

Fig. 3. Photo documentation of immovable source materials: 1 – sondage A, graves: 12, 13, 14, 15, 16, level 50–70 cm; 2 – sondage A, graves 12, 13, 14, level 50–70 cm; 3 – sondage A, grave 17 and 18, level 110–130 cm; 4 – sondage A, bone cluster, level 110–130 cm. Photo. M. Jabłkowski.

Ryc. 4. Dokumentacja rysunkowa sondażu A, poziom 90–110 cm (licząc od poziomu współczesnej posadzki), groby 17–26; wkop pod fundament (I); warstwa spągowa – jasnobrązowa z szarymi wytrąceniami (II); warstwa ciemnobrązowa przemieszana z fragmentami cegieł (III); warstwa ciemnobrązowa, mocno zbita (IV); warstwa jasnobrązowa z czarnymi wytrąceniami i niewielką ilością zaprawy (V); warstwa jasnobrązowa, luźna z ciemnobrązowymi wytrąceniami (VI); warstwa ciemnobrązowa, mocno zbita z brunatnymi wytrąceniami oraz znaczną ilością zaprawy i fragmentów cegieł (VII); warstwa ciemnobrązowa, zbita, z fragmentami drewna (VIII); D – fragmenty drewna; G – gwoździe; C – fragmenty cegieł. Rys. A. Habrat

Fig. 4. Drawing documentation of sondage A, level 90–110 cm (from the level of the modern floor), graves 17–26; a cut under foundation (I); bottom floor – light brown with gray precipitations (II); dark brown layer mixed with fragments of bricks (III); dark brown layer, very dense (IV); a light brown layer with black precipitations and a small amount of mortar (V); light brown, loose layer with dark brown precipitations (VI); dark brown layer, very dense with brown precipitations and a significant amount of mortar and brick fragments (VII); dark brown layer, dense with wood fragments (VIII); D – wood fragments; G – nails; C – brick fragments. Fig. A. Habrat

(grób 22) znaleziono monetę². Usytuowana była pod czaszką zmarłego, przylegając do szczęki i pozostawiając charakterystyczne zielonkawe odbarwienie na kości. Część twarzoczaszki zwrócona była ku ziemi. Ostatnim poziomem, na którym zarejestrowano pochówki ludzkie była głębokość 110–130 cm. Pochówki nosiły tu ślady zniszczenia innymi wkopami grobowymi. Jednym z przykładów jest grób 17, w którym szkielet zorientowany był na linii wschód-zachód. Wokół niego nie uchwycono śladów drewnianej trumny ani materiału zażytkowego. Pozwala to przypuszczać, że ciało zmarłego, po owinięciu w całun, pochowano w jamie grobowej (ryc. 3:3). Na tym samym poziomie zarejestrowano również skupisko

kości, mogące świadczyć o ponownym pochówku, który charakteryzował się przemieszanym układem anatomicznym szczątków ludzkich (ryc. 3:4). Podczas eksploracji wszystkich warstw, natrafiono na luźne kości ludzkie i ich skupiska. Powstały one zapewne wskutek przemieszczania i wkopywania młodszych grobów w starsze; możliwym jest także ponowny pochówek szczątków ludzkich związanych z wkopem fundamentowym i budową obecnej świątyni w miejscu cmentarza przykościelnego, funkcjonującego przy wcześniejszym drewnianym kościele (Kurtyka 1994, 127).

W północnej, częściowo wschodniej i zachodniej części sondażu A odsłonięto fundament i uchwycono głębokość posadowienia jego stopy. Ponadto uchwycono w nim dylatację o szerokości około 1–2 cm (ryc. 5:1). W części zachodniej stopa fundamentowa znajdowała się na głębokości poniżej

² Niestety jej stan zachowania uniemożliwia identyfikację.

1

2

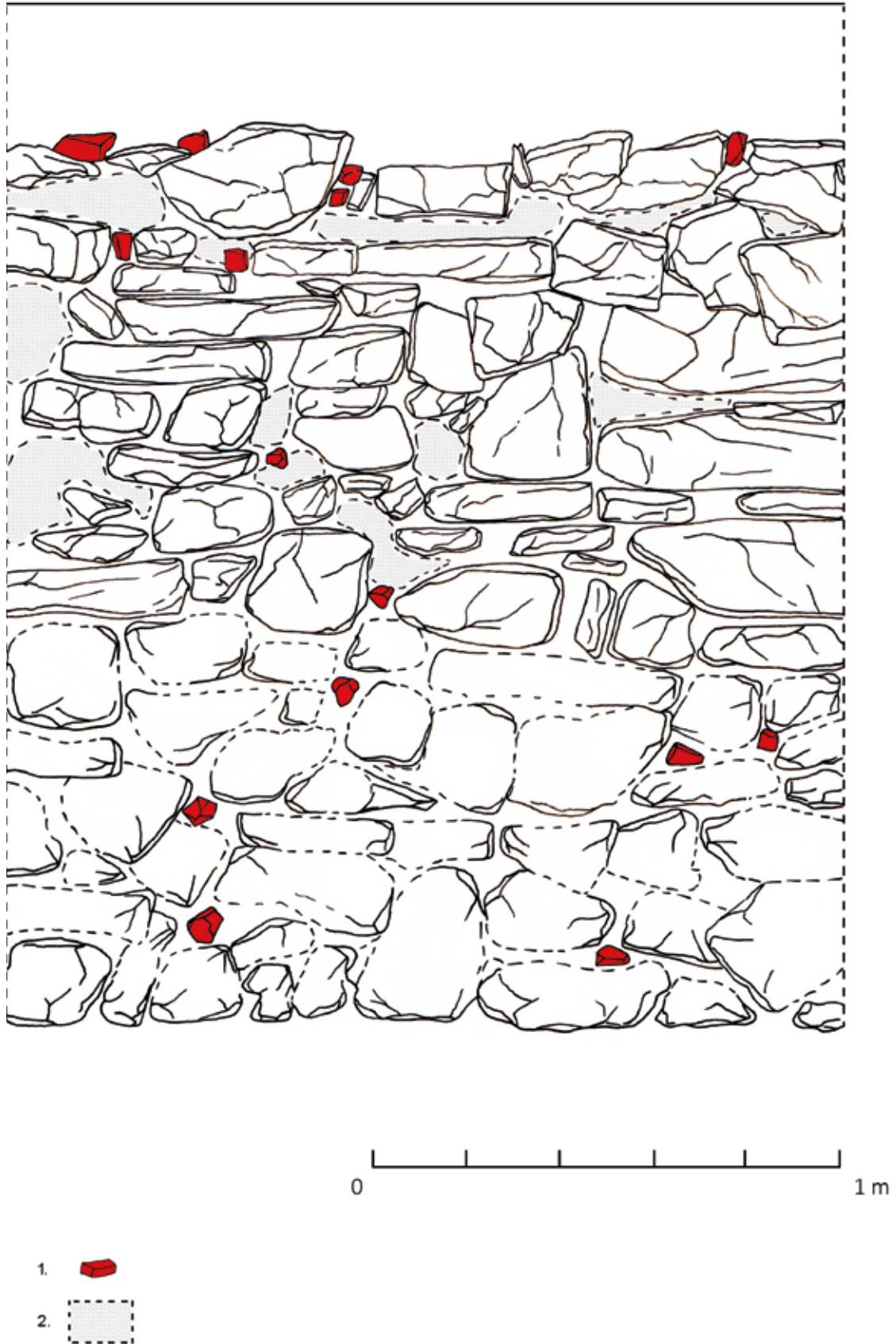
3

4

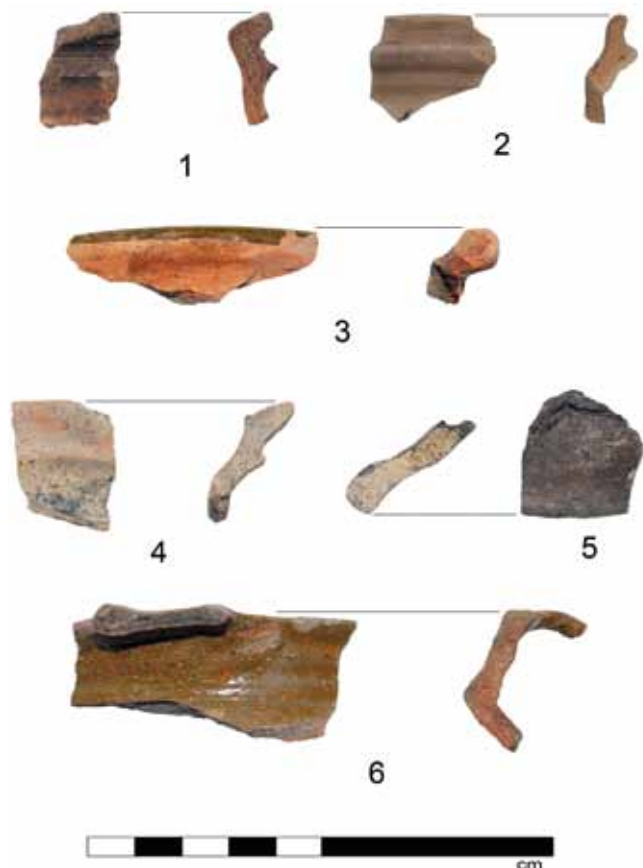
Ryc. 5. Dokumentacja fotograficzna źródeł nieruchomości: 1 – sondaż A, profil fundamentu N; 2 – sondaż A, część profilu fundamentu W; 3 – sondaż A, część profilu fundamentu E; 4 – sondaż B, poziomy próg (części fundamentu S) po odczyszczeniu. Fot. M. Jabłkowski

Fig. 5. Photo documentation of immovable source materials: 1 – sondage A, a profile of the foundation N; 2 – sondage A, part of the foundation profile W; 3 – sondage A, part of foundation profile E; 4 – sondage B, threshold level (part of the foundation S) after cleaning. Fig. M. Jabłkowski

Ryc. 6. Dokumentacja rysunkowa sondażu B – profil S części fundamentu (progu pod wejściem południowym); 1 – fragmenty cegieł; 2 – przestrzeń wypełniona zaprawą. Rys. A. Habrat

Fig. 6. Drawing documentation of sondage B – part of the foundation profile S (threshold under the southern entrance); 1 – brick fragments; 2 – spaces filled with mortar. Fig. A. Habrat

Ryc. 7. Dokumentacja fotograficzna wybranego materiału zabytkowego: 1-6 – ceramika. Fot. M. Jabłkowski
 Fig. 7. Photo documentation of selected material remains: 1-6 – ceramics. Fig. M. Jabłkowski

Ryc. 8. Dokumentacja fotograficzna wybranego materiału zabytkowego: 1-2 monety; 3 – fragment podkówki buta. Fot. M. Jabłkowski
 Fig. 8. Photographic documentation of selected material remains: 1-2 coins; 3 – fragment of the horseshoe shoe protector. Fig. M. Jabłkowski

150 cm od współczesnego poziomu posadzki (ryc. 5:2). Natomiast w części północno-wschodniej stopa posadowienia fundamentu wynosiła około 90 cm. Po całkowitym odkopaniu oraz oczyszczeniu okazało się, iż fundament zbudowany jest z łamanego piaskowca, który nosi ślady częściowej obróbki oraz domieszki cegieł. Całość konstrukcji łączona była za pomocą zaprawy wapienno-piaskowej (ryc. 5:3). W części wschodniej, pod progiem do nawy, odkryto zarys profilu jamy o prostokątnym kształcie, jednak w jej wypełnisku nie zarejestrowano szczątków ludzkich, ani pozostałości po trumnie. Wypełnisko to było barwy czarno-brunatnej przesyconej węglami drzewnymi.

Drugi wykop, w postaci niewielkiego sondażu o wymiarach 150 x 50 cm (sondaż B), założono pod południowym, pierwotnym wejściem do kościoła (ryc. 2). W trakcie eksploatacji wydobyto kości ludzkie pochodzące z przemieszanego kontekstu, nie tworzące żadnych wyraźnych skupisk. Oprócz nich odkryto kilka metalowych gwoździ. Stopa posadowienia fundamentu znajdowała się w ziemi calcowej na głębokości 220 cm od współczesnego poziomu posadzki (ryc. 6). Mur fundamentu zbudowany został z kamieni i cegieł łączonych zaprawą wapienno-piaskową. W odczyszczony części progu (wejścia południowego) posiadał wymiary 230x100 cm (ryc. 5:4). Tym samym nie udało się potwierdzić jednej z le-

gend, dotyczących fundatora budowli. W swoim testamencie spisany 7 VIII 1637 roku, Mikołaj Spytek Ligęza życzył sobie, aby pochowano go pod progiem kruchty kościoła.

Ruchomy materiał zabytkowy, który pozyskano w trakcie prac wykopalskowych, chronologicznie odpowiada wiekom od XV do XVIII. Wśród odkrytych fragmentów ceramiki naczyniowej wyróżnić można: fragment wylewu garnka, zdobionego poziomymi żłobkami na szyjce, posiadającego charakterystyczne żeberko w miejscu przejścia szyjki w brzusec oraz krawędź wylewu ukośnie ściętą do środka (ryc. 7:1); fragment wylewu garnka o krawędzi zaokrąglonej, z żeberkiem w miejscu przejścia szyjki w brzusec (ryc. 7:2); fragment misy z wywiniętym kołnierzem, z zachowaną częściowo zieloną polewą (ryc. 7:3). Podobna forma misy pochodzi z ul. Krupniczej 26 w Krakowie (Wałowy 1986, tabl. IV:12). W kruchcie kościoła oo. Bernardynów odkryto także fragment wylewu garnka z wgiętą szyjką, krawędzią odchyloną na zewnątrz, poniżej której umieszczone jest ostre żeberko (ryc. 7:4). Analogiczna forma została odkryta w klasztorze oo. Karmelitów w Krakowie (Wałowy 1990, tabl. VIII:1-4). Poza tym, w materiale ceramicznym z kruchty odnotowano fragment pokrywy z lekko pogrubioną krawędzią oraz wgłębieniem od wewnątrz (ryc. 7:5), do której analogie można wskazać również w klasztorze oo. Karmelitów w Krakowie (Wałowy 1990, tabl. VIII:26-28). Ostatnim znaleziskiem

ceramicznym jest fragment naczynia z niezachowanym uchem, zdobiony zieloną polewą z ornamentem w postaci kratki – tzw. rybiej łuski (ryc. 7:6). Jak można zauważyć, wśród pozyskanych form dominują garnki. Odnotowano również fragment misy oraz pokrywki. Zbliżone formy naczyń znane są z terenu Rzeszowa (Czopek, Lubelczyk 1993).

Kolejną grupę zabytków tworzą metale, w tym żelazne gwoździe i skoble od trumien, a także skorodowane grudki,

druciki i kółka, czy przedmioty trudne do identyfikacji, ale związane zapewne z wyposażeniem i konstrukcją trumien. Kolejnym zabytkiem jest fragment żelaznej podkówki buta (ryc. 8:3), której chronologię można określić w przedziale od początku XVIII do XX w. (Cymbalak 2006, 271–273). Zbiór metali domykają dwie monety, prawdopodobnie srebrne z domieszką innych metali, bądź posrebrzane, których stan obecny (przed konserwacją) nie pozwala na ich odczytanie (ryc. 8:1–2).

PODSUMOWANIE

Badania archeologiczne prowadzone w obrębie Bazyliki Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Rzeszowie, jakie zainicjowano z początkiem lutego 2018 roku, stworzyły unikalną szansę na przeprowadzenie interwencyjnych badań archeologicznych. Warto podkreślić, że dzięki współpracy i porozumieniu władz kościelnych ze służbami konserwatorskimi możliwe było wykonanie pierwszych tego typu prac architektoniczno-archeologicznych na terenie obecnej świątyni. W trakcie badań zarejestrowano pozostałości przykościelnego cmentarza, który niewątpliwie otaczał dawny, drewnia-

ny kościół, istniejący na miejscu dzisiejszej budowli. Bardzo ważnym odkryciem było pozyskanie zbioru zabytków ruchomych, wśród których wymienić można żelazne gwoździe od trumien, fragmenty ceramiki oraz monety. Warto zaznaczyć także, że prace ziemne prowadzone w kościele dały możliwość zadokumentowania fundamentów kruchty, o czym nie wzmiankowano we wcześniejszej literaturze. Tym samym, wykopaliska archeologiczne na terenie kościoła uaktualniły i poszerzyły zasób informacji na temat historii klasztoru oraz miasta Rzeszowa.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Cymbalak T. 2006. Wybrane znaleziska podkówek do butów z terenu Czech na tle analogii środkowoeuropejskich. *Archaeologica Pragensia* 18, 264–282.

Czopek S., Lubelczyk A. 1993. *Ceramika rzeszowska XIV–XVIII wiek*. Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie.

Fischinger A. 2001. Kościół bernardynski w Rzeszowie, architektura i najstarsze wyposażenie wnętrza. W: M. Jarośnińska (red.), *Kościół, klasztor i parafia dawnego Rzeszowa*, 103–113. Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie.

Fischinger A., Krakowski P. 1963. Kościół bernardynski w Rzeszowie – mauzoleum Ligęzów. W: M. Walicki (red.), *Studia Renesansowe* 3, 150–201. Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum.

Henning W. 2004. Kościół oo. Bernardynów. W: J. Draus et al. (red.), *Encyklopedia Rzeszowa*, 246–249. Rzeszów: RS Druk.

Karczmarszewski A. 2001. Kościół i klasztor oo. Bernardynów. *Dzieje kultu cudownego wizerunku Matki Bożej Rzeszowskiej*. W: M. Jarośnińska (red.), *Kościół, klasztor i parafia dawnego Rzeszowa*, 93–101. Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie.

Kondracki J. 1998. *Geografia regionalna Polski*. Warszawa: PWN.

Kurowska E., Tokarski W.P. 2009. *Bazylika Ojców Bernardynów w Rzeszowie. Przewodnik*. Rzeszów: Podkarpacki Instytut Książki i Marketingu.

Kurtyka J. 1994. Osadnictwo średniowieczne. Początki osady i miasta. W: F. Kiryk (red.), *Dzieje Rzeszowa* 1, 97–166. Rzeszów: Krajowa Agencja Wydawnicza.

Majewski K. 1994. Z badań nad sztuką Rzeszowa. W: F. Kiryk (red.), *Dzieje Rzeszowa* 1, 411–508. Rzeszów: Krajowa Agencja Wydawnicza.

Miłobędzki A. 1980. *Architektura polska w XVII wieku*. Warszawa: PWN.

Ryba G. 2016. Kościół Bernardynów w Rzeszowie. Mitologia przestrzeni prowadzącej do wnętrza świątyni. *Folia Historica Cracoviensia* 22, 399–418.

Wałowcy A. 1986. Badania przy ul. Krupniczej 26 w Krakowie. *Materiały Archeologiczne* 23, 93–112.

Wałowcy A. 1990. Badania przy kościele i klasztorze oo. Karmelitów na Piasku w Krakowie w 1963 roku (wykop I). *Materiały Archeologiczne* 25, 105–141.

The results of archaeological research conducted in 2018 in the porch of the Bernardine church in Rzeszów

Summary

At the beginning of February 2018, in connection with the ongoing investment in the Basilica of Bernardine church in Rzeszów (the church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Rzeszów) comprehensive archaeological works were conducted. They were performed by the Foundation for Archaeological Centre in Rzeszów. The excavations were carried out due to the fact that during the renovation of the church and the replacement of the floor, human remains and two crypts were found. It is worth noting that within the Bernardine church no archaeological research had been previously conducted, even in the form of keeping a watching brief. Two archaeological sondages (A and B) were established during the exploration of the porch. In the course of exploration of the first trial trench burial pits with human remains were discovered. At the 50–70 cm level, the only well-preserved skeleton in an anatomical order, oriented along the north-south line (grave 12) was registered. With reference to one of the burials deposited at 90–110 cm (grave 22), a coin was found. It was located under the skull of the deceased, adjacent to the jaw and leaving a characteristic greenish discoloration on the bone. The last level at which human burials were registered was the level of 110–130 cm. The graves revealed traces of destruction by other burials or reburials with a mixed context of human remains. The second trial trench, 1.5x0.5 m, in the form of a small test pit was studied at the southern, primary entrance to the church (sondage B). During the exploration, human bones were uncovered in a mixed context that did not form

any clear clusters. By conservator's decision, the boundaries of excavations were gradually expanded to reveal as much foundation as possible and, at the same time, confirm or refute the legend about the burial of the church founder under the threshold in the porch. According to historical sources, it was Mikołaj Spytek Ligęza, who wished (in his will written on August 7, 1637) to be buried under the threshold of the church porch. The results of the research did not confirm this legend.

The movable material remains chronologically correspond to the 15th to 18th centuries. With regard to uncovered ceramic forms, pots dominated among pottery vessels. A fragment of a bowl and a plate were also noted. Similar forms of vessels were known from Rzeszów. Another group of artefacts were metals, including iron nails and coffin closing staples, as well as corroded lumps, wires and wheels difficult to identify, probably associated with the equipment and construction of coffins. In addition, a fragment of the iron horseshoe protector and two coins were discovered.

To sum up, it is worth noting that archaeological research carried out within the Basilica of the Assumption of the Virgin Mary in Rzeszów created a unique opportunity for conducting archaeological intervention research. It brought a number of new and valuable information about the history of the city. In the course of excavations, archaeologists discovered the remains of a church cemetery, which undoubtedly surrounded the former wooden church existing on the site of the present building.